

МІСЦЕ ПРОПРІАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ В ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ УЛАСА САМЧУКА

Каленюк С. О.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського
вул. Никольська, 24, Миколаїв, Україна
orcid.org/0000-0002-6055-8351
kalenukso@gmail.com*

Воронюк К. Р.

*магістр
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського
вул. Никольська, 24, Миколаїв, Україна
orcid.org/0000-0001-9753-3783
kvoronyuk14@gmail.com*

Ключові слова: *ономастикон, пропріальна лексика, онім, ономастика, антропомодель, антропонім.*

Ономастична лексика посідає провідне місце у творі та окреслює просторові й часові межі твору. Питання власних назв постало в часи античності, нині увагу сучасних науковців привертають питання української літературної ономастики. Ономастичні вчення дають змогу відслідковувати загальні тенденції мовного розвитку. Дослідження власних назв у художній літературі – одне з найважливіших питань ономастики. Пропріальна лексика несе певне стилістичне навантаження, становить інтегральний елемент форми художнього твору, є складником стилю письменника.

У статті розглянуто особливості вживання пропріальної лексики в романах Уласа Самчука «Марія», «Дермань», «Волинь», окреслено коло дослідників, які займаються вивченням проблеми ономастичних одиниць і вивченням онімів як частини художнього твору. У дослідженні з'ясовано стилістичні засоби й естетичні функції власних назв у романах Уласа Самчука. У розвідці виокремлено антропоніми, що відрізняються за структурою, етимологією і стилістичним навантаженням.

Установлено, що провідне місце у творах автора посідають прискіпливо обрані ним власні імена. Ономастичний простір становлять переважно одночленні, рідше двочленні антропомоделі з орієнтацією на село. Виявлено, що зовнішні та внутрішні властивості персонажів автор передає оцінно-характеристичними антропонімами, наявні прізвиська з прозорою етимологією.

В ономастиконі тексту автор утілює переважно номінативну та характеризувальну функції. Яскраву оцінну функцію в романах виконують прізвиська, у тому числі жіночі, утворені від прізвиськ чоловіка шляхом додавання суфікса -иха. Виділено узагальнені імена та прізвиська без конкретної адресації завдяки використанню множини, прізвиська відомих історичних осіб, усічені форми імен. У творах виявлено семантично наповнені і стилістично забарвлені імена.

Окреслено, що пропріальним назвам притаманна різноманітність конотацій та асоціативних зв'язків. Ономастичний простір твору є невід'ємним складником художнього твору й об'єктивує вагомий обсяг лінгвістичної й екстралінгвістичної інформації.

THE PLACE OF PROPRIAL VOCABULARY IN THE ARTISTIC DISCOURSE OF ULAS SAMCHUK

Kaleniuk S. O.

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department of General and Applied Linguistics
V. O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University
Nikolska str., 24, Mykolaiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-6055-8351
kalenukso@gmail.com*

Voronyuk K. R.

*Master
V. O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University
Nikolska str., 24, Mykolaiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-9753-3783
kvoronyuk14@gmail.com*

Key words: *onomasticon, proprial vocabulary, onym, onomastics, anthropomodel, anthroponym.*

Onomastic vocabulary plays a leading role in the artistic work and outlines the spatial and temporal boundaries. The question of proper names arose in antiquity, today the attention of modern scholars is drawn to the question of Ukrainian literary onomastics. Onomastic doctrine allows us to track general trends in language development. The study of proper names in fiction is one of the most important issues of onomastics. Proprial vocabulary plays a certain stylistic role. It is an integral part of the form of the artistic work and a component of the writer's style.

The article considers the peculiarities of the use of proprial vocabulary in Ulas Samchuk's novels "Maria", "Derman", "Volyn". The circle of researchers who study the problem of onomastic units and the study of onyms as part of a work of art is outlined. The study clarifies the stylistic means and aesthetic functions of proper names in the novels of Ulas Samchuk. Anthroponyms that differ in structure, etymology and stylistic function are singled out.

It is established that the leading place in the author's works is occupied by his meticulously chosen proper names. Onomastic space consists mainly of one-membered, less often two-membered models of anthroponyms with a focus on the village. It is revealed that the external and internal properties of the characters are conveyed by the author with evaluative-characteristic anthroponyms. The surnames with transparent etymology were found.

In the onomasticon of the text the author embodies mainly nominative and characteristic functions. Nicknames, including female ones, formed from male surnames by adding the suffix -iha, perform a bright evaluative function in novels. The study clarifies the names and surnames without specific addressing due to the use of the plural and surnames of famous historical figures. The truncated forms of names are highlighted. Semantically filled and stylistically colored names are found in the works.

It is outlined that proprial names are characterized by a variety of connotations and associative connections. The onomastic space of the work is an integral part of the artistic work and objectifies a significant amount of linguistic and extralinguistic information.

Проблема власних імен звернула на себе увагу ще в давнину. Як особливий клас слів вони виділялися стоїками. Ця проблема була актуальна в епоху Відродження, у новий час, вона зберігає свою актуальність і зараз.

Ономастична лексика посідає одне з провідних місць у словниковому складі української мови. У структурі прозового художнього твору власним назвам належить одне з провідних місць: вони окреслюють межі твору в просторі й часі, допомагають виразніше відтворити образи персонажів.

Ономастична лексика, а особливо персоналії, несе яскравий відбиток історії та культури країни, у якій вони народилися. Крізь них передаються основні цінності культури, позитивні й негативні риси певного суспільства. Ім'я представляє свого роду культурний портрет, ступінь яскравості й насиченості якого залежить від реципієнта та його здатності читати між рядків. Власні імена формують ономастичне знання в кожній конкретній культурі.

Важливість ономастичних досліджень для лінгвістики полягає в тому, що на основі онімів легко простежувати загальні тенденції мовного розвитку.

Певна відкритість онімів і доступність аналізу їх структури є джерелом відомостей не тільки про мову, а й про світ [1, с. 33]. Тому ономастика як особлива дисципліна мовознавства займається комплексним вивченням мови і культури. Зв'язок власних назв із системою певної мови проявляється в спільності граматичних і словотворчих категорій, у реалізації за допомогою онімів понять конкретної мови. Разом із тим власні імена, на відміну від апелятивів, являють собою самостійну сферу з притаманними їй закономірностями.

Вивченням власних назв займалися ще в античні часи. Уже в ті часи це явище викликало чималий інтерес у вчених. Так, стоїки виділяли імена в особливий клас слів. Протягом усього XIX століття дослідники викладали різні судження, міркували про власні імена. Проблема визначення своєрідності семантики класу слів була однією з найбільш двоїстих. У XIX ст. ця проблема розглядалася як логічна. Об'єктом лінгвістичних досліджень ономастичними одиниці стають із XX ст., дослідження в розділі ономастики пов'язані з іменами таких учених, як А. Суперанська, В. Бондалетов, Е. Мурзаєв, М. Горбаневський, В. Ніконов та ін. В останні десятиріччя увагу дослідників почали привертати питання української літературної ономастики. Саме в другій половині XX століття розпочато вивчення онімів як частини художнього твору. Основоположними роботами цієї ділянки ономастики стали праці В. Михайлова, Ю. Карпенка та Є. Отіна.

Метою дослідження є з'ясування й дослідження стилістичних засобів та естетичної

функції власних назв у романах Уласа Самчука «Марія», «Дермань», «Волинь». Об'єктом дослідження є оніми романів Уласа Самчука, предмет дослідження – функціональний аспект вивчення пропріальних назв аналізованих романів.

Ономастична лексика посідає одне з провідних місць у романах Уласа Самчука. Прискіпливий добір власних імен і їх функціонування у творах письменника свідчать про вимогливість автора до їх смислового наповнення. Імена дійових осіб установлюють сутність, характер персонажа. Письменник поглиблено підійшов до створення імен персонажів, які слугують інструментом розсекречення ідеологічного змісту твору. За словами О. Фоякової: «Усі особові імена, разом узяті, становлять ономастичний простір, або ономастикон тексту» [2, с. 39]. Ономастичний матеріал у романах Уласа Самчука є одним із яскравих виражень художньої манери, що являє своєю особистістю своєрідність авторського вживання тієї самої групи мовних зворотів, оскільки в центральній частині світогляду автора практично постійно стоїть людина. Першорядну роль у розмаїтті описаних колоритних візуальних образів, неповторних у власній персональній реальності, відіграли життєвий досвід публіциста, знання антропонімійної системи, інтерес до виразних потенційних можливостей антропонімів.

В аналізованих романах письменник звертається до концепту села, тому й головними персонажами, як правило, є селяни. У творах переважають одночленні, рідше двочленні антропомоделі, такі як: Антін, Демид, Йон, якого вчора не було на весіллі, Михалко й багато інших [3, с. 80]; спочатку Олег, Оля, Роман, Галія, а далі численні Гольденберги, а за ними відважні парубки [3, с. 41].

Якщо проаналізувати контекст і співвіднести імена з поняттями зі словника Б. Грінченка, то можна зробити висновок, що в текстах романів Уласа Самчука досить органічно введені літературні імена з орієнтацією на село, пор.: Чому б їй дійсно не вірити, коли вона взимі сама бачила, як Володько Фонові Гарбузі морду набив [3, с. 291]; Ордій Овсяний вийшов на двір... [4, с. 20]. За Б. Грінченком Овсяний – «вівсяний» [5, с. 34]. Спочатку Кошіль пив з Володька, але згодом переконався, що жартувати годі [3, с. 56]. У Б. Грінченка кошіль – «корзинка съ крышкой, которую носят на руках; соломенная или изъ прутьевъ большая стоячая корзина для ссыпки зернового хлеба» [5, с. 296]. У Лебедях наш Олійник заплатив п'ятсот [3, с. 34]. Б. Грінченко так пояснює слово Олійник – «приготовляющий или продающий растительное масло» [5, с. 52]. Письменникові вдалося досить вдало підібрати прізвиська в романах, оскільки вони яскраво характеризують героїв, змальовують деталі портрету й дають

можливість скласти уявлення про дійових осіб. Саме такими оцінно-характеристичними антропонімами дається зовнішня і внутрішня характеристика героїв, напр.: Біля другого кінця столу сидів Довгоногий Архип, і його на правду довгі ноги були далеко виставлені на хату, так що вони одразу кинулись у вічі Володька [3, с. 244].

Із погляду активного навантаження більшість імен реалізує дві основні функції: номінативну й характеризувальну, при цьому абсолютно повністю зливаючись із відповідними рисами людини, пор.: Особливо з тим Платоном Дубом – міцним, широкоплечим, у підраній військовій блузі, що мав гострі, розумні карі очі [3, с. 206]; Дмитро Черноокій, злий і крикливий хлопчисько, б'ється і прозивається [6, с. 11]; Миколу Гнидку, що злодієм колись був і що покався – хирляк, справжня гнида, але жінку має, як слон, і дітей копиця [3, с. 195].

У романах наявні прізвища й із прозорою етимологією, пор.: Сусіди – перший Володимир Галабурда, другий Леонід Товстий, що не вимовляє літери р, м'якшають, рохманіють [3, с. 415]; Вже, кажуть, Гнат Черноокій, швагер бабиного Івана, ранений прийшов «на поправку» [3, с. 279]; Он Красовський купив при своєму, заплатив п'ять сотень двадцять [3, с. 34]. Отже, семантика слів, від яких утворені власні імена, досить прозора. Добираючи і створюючи такі лаконічні прізвища, Улас Самчук виявляє свою індивідуально-авторську винахідливість, письменницький талант. Вдало підібране ім'я та прізвище батька головного героя роману «Волинь» – Матвій Довбенко. Матвій – (буквально) божа людина [7, с. 67]. Б. Грінченко подає Довбенка – «оть довбня». Довбня – «большой деревянный молотъ» [5, с. 41].

У романі «Волинь» автор удається до детального опису цього персонажа, наприклад: Навинувся Матвій. Він ішов повільним, широким кроком з поля і ніс в руці кілька підібраних на стерні зчорнілих колосків. Його постать все ще дебела і кремезна, хоч останні роки досить лишили на ній слідів. Очі його поглибшали, волосся майже посивіло, рухи стали ще повільніші, обличчя має вираз кам'яної твердості. Воно нагадує морську скелю, що бачила на своєму віку багато буревіїв, і ніякі нові хвилі, ніякі вітри не здивують більше її [8, с. 76]. А ось трохи пізніша портретна характеристика того ж таки Матвія: Роки і все, що з ними було, залишили на Матвієві свій тривкий слід, що його не відмиєш ніякими водами і не відмолиш ніякими молитвами. Зморшки ще гостріше врізалися в загоріле, як стара бронза, порепане лице, погляд мудро злагіднився, вилиці більше вип'ялись, борода просякла згустками сивини. Але все-таки він той самий дужий, могутній, з великими, твердими руками король поля і праці – Матвій [8, с. 288].

В анторопоніміконі письменника особливою мовною категорією людських власних назв є прізвиська. М. Дуйчак уважає, що «прізвисько – це ім'я, яке іноді дається людині (крім справжнього прізвища та імені) на основі якої-небудь риси її характеру, певних обставин, що супроводжують її життя, або за якоюсь аналогією» [9, с. 256]. Прізвиська у творах характеризуються не лише особливою виразністю, а й емоційністю, наприклад: Той он, що вилив на Володька воду – «пан Будний», або «Баня», опинився тут за звалтування нелітньої дівчини, за що мусить тут перебути шість років... Куций і череватий з рудуватою, твердою мефістофельською мичкою на бороді. Східний, підслівливий, мрійливий... Легкодух і тиран одночасно... [3, с. 210]; На тій самій яблуні і Давид Ковбаснюк, якого звали Собакою, повісився [3, с. 288].

Прізвиська яскраво відбивають внутрішню форму, завдяки якій вони оперують певною оцінною функцією, напр.: Був то Іван Гуца, по вуличному Панок, що десять років у графа Сангушки за льокаю служив, інколи «по-панськи» закидав і фрак старий, старосвітський, цегляної барви носив на животі з мідяним ланцюжком від годинника, бо самий годинник уже давно «не діяв» і років десять у прискриньку лежав [3, с. 81]. Найчастіше прізвиськами наділяли тих, хто мав мовні вади або вживав так звані слова-паразити. Наприклад, Хому Бондарця по-вуличному називали Ет-тоє, пор.: Який він Ет-тоє. Етоє? Як його якась там дурна баба по-вуличному зве, то це не значить, що і в «бамаги» так записувать... Моя фамілія, ет-тоє, Бондарець... [3, с. 366]. Панська дочка не вимовляла літери «р», «... замість «руска» у неї виходило «луска», а замість Ревська каже «Левська» і так її Левською ще у школі й прозвали» [3, с. 78]; Ішли повз «контору», де мешкав недавно Лісовський, що його звали «Конешно» [3, с. 163].

Варто звернути увагу й на жіночі народно-розмовні прізвиська, утворені від імені чи прізвища чоловіка. На думку Л. Масенко: «До найпоширенішого загальноукраїнського типу іменування заміжніх жінок належали назви з суфіксом -иха. Вони могли утворюватись, від прізвища або прізвиська чоловіка, і від його імені, і від назви професії, посади, національної приналежності тощо» [10, с. 40]. У творах У. Самчука спостерігаємо подібні утворення, наприклад: Одного разу заговорила з Гнатом сусідка Ганна Хомиха [6, с. 56]; А знаєте, як Бурачиха Санька за «своїм» побивалась [3, с. 427]; Габель жив щасливо. По часі прибула до нього з Варшави Габелиха. Товстенка, добряча, з виглядом павіяна, пані [3, с. 427]. Отже, іменникові утворення із суфіксом -их- належать до типових українських власних назв.

У романах автор запроваджує й узагальнені імена та прізвища без конкретної адресації, це

досягається вживанням їх у множині. Додатковий емоційний відтінок значення, який власні імена мають крім свого денотативного змісту, виявляється в тому, що оніми виступають більшою мірою у функції характеристики, а не номінації конкретних осіб, пор.: По бліндажах горять огні і там гуляють з дівками Бикови, Рикови, Колумбаєви [3, с. 363]; Не розумію тих всіляких Врубелів та Несторових [4, с. 102]; До того на вигоні повно таких само Марій, Микол, Гнатів [6, с. 11]

Необхідно зазначити, що письменник у творах послуговувався не тільки вигаданими прізвищами, а й прізвищами відомих історичних осіб, таких як: Тарас Бульба, Сталін, Распутін, Ленін, Микола II, Петлюра, Денікін, Колчак, Разін, Врангель, Пугачов, Грушевський. Відсутня скутість письменника щодо добору та використання таких антропонімів, автор вільно оперує цими власними назвами. У номінації багатьох конкретних історичних осіб спостерігаємо переважання прізвища над іншими варіантами антропоніма. Досить рідко відбувається скорочення прізвищ – повернення до початкових (твірних) основ, що виконують роль і прізвища, і прізвиська: Хмельницький – Хмель.

Вагомим складником антропонімії Уласа Самчука є прикметникові утворення від власних назв, пор.: Теся, Михалків Югень, Христя Мартинова, Юхимів хутір, Явдошине подвір'я, Катеринин чоловік, Сергіїв брат, Михалків наймит, Настя Михайликова, Казмірців швагер тощо.

Іноді антропоніми входять до складу прислів'їв, приказок, напр.: З Богом, Парасю... [6, с. 58]; Кажуть у Парижі живе, а маєтком завідує поляк Ревський, що грає тут першу скрипку [3, с. 73].

Поряд із офіційними іменами поширені їх розмовно-побутові варіанти. Це усічені (скорочені) форми імен: Хима (від Юхимія), Палажка (від Пелагія), Одарка (від Дарина), Устя (від Устина), Мотря (від Мотрона), Грицько (від Григорій), Гапон (від Агафон), Горпина (від Агрипина), Юзько (від Юзеф), Володько (від Володимир), Хведь (від Федір) тощо. Варіативне вживання одного імені посилює образність персонажа. Кожний варіант виявляє свою своєрідну конотацію й прогнозує відповідне сприйняття та оцінку дійової особи.

У творах Уласа Самчука простежується семантичне наповнення й виразне стилістичне забарвлення імен. Цими іменами створюється національний колорит зображених людських стосунків, пор.: Щасті ще ті жидочки – Мошко та Ілько, дуже славні, спокійні, несміливі хлопці, що дуже пильно пасуть свою корову, один спереду, другий ззаду, хоча корова їх дуже повільна, тяжка, червата, має обламани ратиці і обидва роги, обірваного хвоста і дуже обдряпана [3, с. 210]; Там знана Рухля продає гнилі оселедці, смердючу тараню,

коломазь та сіре мило [3, с. 318]; У тканині твору імена є зручним засобом вирізнення представників різних народів. Щоб уникнути повторів, автор подає заміники імен, що водночас додатково характеризують персонажів, пор.: От і до Матвієвого воза підходить стара жидівка у хустині з великою, темною плямою на тімені. Ніс у неї подібний на кривульку, губи розтяжні, широкі, у кутках заслинені, голос скрипучий [3, с. 173].

Для найменування персонажів автор послуговується й російськомовними варіантами чоловічих імен: Ванька, Грішка, Мітька, Валодя, Алег, Ромушка, що використовуються в мовленні дітей отця Клавдія та їх знайомих, напр.: Алег! Алег! Валодя прішол! [3, с. 11], а також росіянами солдатами: Нам с Грішкою п'ять...Мітька! Падай маю сумку. Петруха!... [3, с. 369].

Автор широко застосував давню традицію українських письменників наділяти персонажів оцінно-характеристичними власними назвами. Він старанно їх підбирає, уважно продумуючи семантику кожного імені. Поряд із онімом подається характеристика особи, пор.: В той саме час з протилежних дверей, що ведуть до ганку й до вітальні, входить пан Гліб. Це симпатичний, досить високий, поважний, але веселий пан [3, с. 14]; Он той щуплий, сухорлявий, рудий, зі золотим зубом – звичайний кишеньковий злодій з Лодзі. Верткий, рухливий, неспокійний... Ім'я йому Слюсарський; він тут головує – староста келії і коридорний писар [3, с. 210]. Маючи таку вичерпну характеристику про персонажа, читач може скласти позитивне чи негативне враження. Канонічні варіанти імен, до яких додано апелювати (отець, патріарх тощо), виконують соціологічну функцію, напр.: Приїхав з Башковець о. Клавдій. Високий, рівний, з широкою лисиною, завжди поважний, він вступив до ідальні [3, с. 216].

Здебільшого автор намагається назвати персонажів так, щоб їхні імена відповідали їхнім характеристам, поведінці, зовнішності тощо. Порівняймо значення імені Олена із контекстом. Олена – гр., можливо, від hele – сонячне світло або helene – смолоскип [7, с. 150], пор.: І тут він якось побачив Уліянову середню дочку Олену... Вона була дівка дотепна, говірка, весела. Жарти це її стихія. У неї гарненьке, кругленьке, живе обличчя, блискучі сіро-сині очі, невеличкий, трохи кирпатий носик, гарне каштанове, заплетене у довгу косу, волосся [4, с. 68]. Як бачимо, у змальованому образі відчувається щось світле, поєднується веселість, молодість, краса.

Ім'я Юхим цілком відповідає дійовій особі, оскільки означає – благочестивий, священний [7, с. 97], напр.: Там же мешкає дід Юхим, перший Матвіїв тесть, Василів і Катеринин дід, що у нього син Клим «з ума зійшов», що має ту велику пасіку і щось там до бджіл знає, і де живе тепер старша

Катерина. [3, с. 88]. Відчувається, що письменник з особливою симпатією розповідає про цього персонажа, пор.: Старий, куди правду діти, любив часами відірватися на хвилину від земного, заглянути в божеське, потолкувати про те і се, часто вичитане з книг... Усе в нього, що в руки брав, спорилося, а тому і пасіка росла, множилась і давала зиски, тому і дім поставив зовсім нерівня іншим, і худібка, і сад, і поле. Чарівник! Розуміється, чарівник. Бо ось він вичарував з нічого все те, що іншим ніяк не дається... [3, с. 126].

Багатокомпонентні іменування ідентифікують особу за допомогою додаткових елементів, указуючи на відношення особи по лінії родинних зв'язків чи свояцтва, соціальних, службових відносин (Казмірців швагер Хведось Сорокатиї, Уліянова середня дочка Олена, найстарший син Никонора Іванко, Максимова служниця Гафія, дочка рибалки Юзька Ганна). У романі «Волинь» зафіксовано один випадок називання чоловічої особи за іменем матері, напр.: Зінчин Хведорцьо натовк носа Лікериній Улянці [3, с. 368].

Улас Самчук уводить у текст романів імена осіб, відомих у найрізноманітніші періоди історії, мистецтва, культури, осіб, які відіграли певну роль у становленні особистості персонажів. Значне місце в романах Уласа Самчука посідають імена чи прізвища колег по перу – письменників і поетів. Часто згадуються українські письменники, зокрема Т. Шевченко, Л. Українка, І. Франко, Кашченко.

Письменник – хороший знавець зарубіжної літератури. На сторінках його романів присутні Вальтер Скотт, Жюль Верн, Марк Твен, Джек Лондон, Ібсен, Бальзак, Майн-Рід, Шекспір, Джонотан Блек, Гораціо Нельсон.

У. Самчук не обминує своєю увагою й російських майстрів слова, при цьому вносить своє розуміння належності особи до певної літератури, напр.: Я таких поетів і не чув... Це не рускі поети. Рускі це: Пушкін, Лермонтов, Кольцов, Нікітін [3, с. 300]. Із російських колег згадуються в романах також Гоголь, Купрін, Чехов, Тургенев, Щедрін та інші, а також назви книг, напр.: Книжки все рускі. «Святитель Пітірім Тамбовській», «Сергій Радонєжській», «Серафім Саровській». Он відома «Откровеніє воіна із Каріота». Не любить він тепер такого читання, але чомусь купує «Ад і рай», і «Откровеніє» [3, с. 449]. Назви книг і художніх текстів дають можливість читачам ознайомитися з творами зі шкільної програми: «Лісіца і Ворона» [3, с. 210]; «Петушок золотой гребешок», «Трі козлика», «Умная ворона» [3, с. 240]; «Билина про богатыря Ілью Муромця і Солов'я Разбойніка» [3, с. 183] тощо.

Отже, власні імена у творах художньої літератури часто відіграють специфічну роль, допомагаючи авторам найбільш реалістично зобразити

дійсність у світлі їхніх ідейно-естетичних позицій. Вони наділені багатством і різноманітністю конотацій та асоціативних зв'язків, стають невід'ємними елементами художнього твору й актуалізують значний обсяг екстралінгвістичної інформації.

Активне використання ономастичної лексики в літературних творах дає змогу говорити про те, що імена власні є своєрідною лексико-граматичною та стилістичною категорією, яка є істотним компонентом образної тканини художнього твору. Вивчення власних назв у художній літературі належать до найбільш важливих питань в ономастиці, оскільки вони в ній несуть певне стилістичне навантаження, є невід'ємними елементами форми художнього твору, одним зі складників стилю письменника, одним із засобів, що створюють художній твір та образ. Функціонування онімів у художній літературі дає великий простір для досліджень і спостережень.

На прикладі романів Уласа Самчука вдалося дослідити антропоніми, що різняться за будовою, походженням і стилістичним навантаженням. Варто підкреслити, що підбір власних імен письменником здійснювався усвідомлено, тобто його подальше вживання й співвідношення з персонажем навмисно замислювалося з початку написання твору та несло в собі завчасно закладену інформативну функцію.

Отже, ономастичний простір художнього твору виконує не тільки важливу структурно-організуючу функцію, а й несе найбільш загальну багатосторонню лінгвістичну й екстралінгвістичну інформацію. Ономастичний простір структурно охоплює частину словника мови письменника, характеризує його авторську індивідуальність і рівень майстерності.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в можливості вивчення власних назв у художніх творах письменників Миколаївщини: Тараса Прохаська, Світлани Іщенко, Миколи Вінграновського; дослідження структурної організації ономастичного простору; стилістичних функцій онімів як елементів тексту, що володіють певною культурною цінністю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карпенко М.В. Русская антропонимика : конспект лекций спецкурса. Одесса, 1970. 42 с.
2. Фоянкова О.И. Имя собственное в художественном тексте. Ленинград, 1990. 103 с.
3. Самчук У.О. Волинь : роман : у 3 т. Київ : Дніпро, 1993. Том 1. 574 с.
4. Самчук У. Дермань. Роман. Рівне : Волинські обереги, 2005. 120 с.
5. Грінченко Б.Д. Словарь української мови : у 4 т. Київ, 1907. Т. 1–4.

6. Самчук У.О. Марія. Хроніка одного життя : роман / підгот. тексту та післямова С.П. Пінчука. Київ : Укр. письменник, 2000. 189 с.
7. Скрипник Л.Г., Дзятківська Н.П. Власні імена людей : словник-довідник. Київ : Наукова думка, 1986. 334 с.
8. Самчук У.О. Волинь : роман : у 3 т. Київ : Дніпро, 1993. Том 2 / післямова С.П. Пінчука. 334 с.
9. Дуйчак М. Прізвиська та їх мотивованість. Проблеми сучасної ареалогії. Київ, 1994. С. 256–259.
10. Масенко Л.Т. Українські імена і прізвища. Київ, 1990. 48 с.
3. Samchuk U. O. (1993) Volyn : The novel is in three parts [Volyn : Roman u trokh chastynakh]. (Vol. 1). Kyiv : Dnipro. 574 p.
4. Samchuk U. O. (2005) Derman [Derman]. Rivne : Volynski Oberehy. 120 p.
5. Hrinchenko, B. D. (1907) Dictionary of the Ukrainian language [Slovar ukrainskoi movy]. (Vols. 1–4). Kyiv.
6. Samchuk U. O. (2000) Mariia. Chronicle of one life [Mariia. Khronika odnogo zhyttia]. Kyiv : Ukr. Pysmennyk. 189 p.
7. Skrypnyk L. H., Dziatkivska N. P. (1986) Proper names of people [Vlasni imena liudei]. Kyiv : Naukova dumka. 334 p.
8. Samchuk U. O. (1993) Volyn : The novel is in three parts [Volyn : Roman u trokh chastynakh]. (Vol. 2). Kyiv : Dnipro. 334 p.
9. Duichak M. (1994) Nicknames and their motivation [Prizvyska ta yih motyvovanist]. Problemy suchasnoi arealohii. Kyiv. P. 256–259.
10. Masenko L. T. (1990) Ukrainian names and surnames [Ukrainski imena i prizvyshcha]. Kyiv. 48 p.

REFERENCES

1. Karpenko M. V. (1970) Russian anthroponymy: Lecture notes of a special course. [Russkaya antroponimika]. Odessa. 42 p.
2. Foniakova O. I. (1990) Proper name in literary text [Imya sobstvennoye v khudozhestvennom tekste]. 103 p.